

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס

המשנה והחוק הרומי

ד"ר אלישיב שרלו | המחלקה לתלמוד

מס הקורס 091013-01 | The Mishnah and The Roman Law

הרצאה	סוג הקורס:
2	היקף נ"ז:
תשפ"ז	שנת לימודים:
א	סמסטר:
יום ב 12:00	יום ושעה
יום ג 12:00	שעת קבלה:
shiviche@gmail.com	מייל מרצה:
_____	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

ספרות חז"ל הארץ ישראלית, ובראשה המשנה, נוצרה תחת שלטון האימפריה הרומית. חכמי המשנה היו חשופים במידות משתנות למשפט הרומי, ולעתים אף היו כפופים לו. כבר יותר ממאה וחמישים שנה שחוקרים מזהים את עקבותיו של המשפט הרומי במשפט של התנאים, והדבר מוביל לויכוח מחקרי ער. בקורס נחשף לדוגמאות מרכזיות שמשמשות בדיון המחקרי וכן לזרמי המחקר השונים. נלמד להכיר את המקורות הספרותיים הרלוונטיים של המשפט הרומי וכיצד ניתן להשתמש בהם ללימוד ומחקר ספרות חז"ל.

מטרות/תוצרי הלמידה

ידע

1. הלומדים יכירו את החיבורים העיקריים של המשפט הרומי וכיצד לאתר מקבילות רלוונטיות.
2. הלומדים יתארו דוגמאות מגוונות של זיקות בין ההלכה והמשפט הרומי.
3. הלומדים יגדירו את המחלוקות העיקריות בנוגע לקשר בין המשפט הרומי וההלכה, ויגבשו עמדה עצמאית בנושא.
4. הלומדים יסתייעו בחומר הרומי כדי לתאר טוב יותר את עריכת המשנה.

מיומנויות

1. הלומדים יוכלו לאתר מקבילות רומיות לסוגיות משפטיות אצל חז"ל.
2. הלומדים ידעו לנתח שיח משפטי מקביל בשתי מערכות חוק ויזהו רמות שונות של דמיון והבדל.

תכנון מהלך השיעורים (כולל למידה פעילה):

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת	הערכה תהליכית/מעצבת
2-1	מבוא: המשנה והחוק הרומי	דיבייט בכיתה	ראו להלן	
4-3	עריכתה של מסכת נזיקין		ראו להלן	
7-5	מעמד אישי: שומרונים, גרים, שבויים וממזרים.	שיעור מרצה אורחת	ראו להלן	
9-8	קניינים		ראו להלן	
11-10	חוזים	תרגיל: שטרות בתלמוד	ראו להלן	
12	נזקי בעלי חיים		ראו להלן	
13	דיני השבת אבדה		ראו להלן	
14	סיכום			

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
השתתפות פעילה והכנת המקורות	15% מהציון הסופי
תרגיל	15% מהציון הסופי
עבודה	70% מהציון הסופי

דרישות הקורס

- א. נוכחות חובה (היעדרות משלושה מפגשים עשויה להוביל לפסילת הקורס).
- ב. הקורס כולל קריאה ביבליוגרפית רבה, כולל חומר רב באנגלית. התלמידים הלומדים בקורס באים על דעת כך, ומובהר כי הקריאה היא חובה.

דרישות קדם

אין

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה (רצוי עדכני)

יחידה ראשונה:

- Boaz Cohen, *Jewish and Roman Law: A Comparative Survey* (New York, 1966)
- B. S. Jackson, 'On the Problem of Roman Influence on the Halakah and Normative Self-Definition in Judaism,' in E. P. Sanders et al. (eds.), *Jewish and Christian Self-Definition II, Aspects of Judaism in the Greco Roman Period* (Philadelphia, 1981), 158–206
- Yair Furstenberg, 'Imperialism and the Creation of Local Law: The Case of Rabbinic Law,' in Berthelot et al. 2021.
- C. Hezser, 'The Mishnah and Roman Law: A Rabbinic Compilation of *ius civile* for the Jewish *civitas* of the Land of Israel Under Roman Law,' in Shaye J.D. Cohen (ed.), *What is the Mishnah? The State of the Question* (Cambridge MA, 2023).
- C. Hezser, 'Roman Law and Rabbinic Legal Composition,' in C. Fonrobert and M. Jaffee (Eds.), *The Cambridge Companion to the Talmud and Rabbinic Literature* (Cambridge, 2007).
- A. Tropper, *Wisdom, Politics, and Historiography: Tractate Avot in the Context of the Graeco-Roman Near East* (Oxford, 2004): 189–201.
- N. S. Cohn, 'Rabbis as Jurists: On the Representation of Past and Present Legal Institutions in the Mishnah,' *Journal of Jewish Studies* 60 (2009), 245–63;

I. Rosen-Zvi, 'Is the Mishnah a Roman Composition?,' in C. Hayes et al. (eds.), *The Faces of Torah: Studies in the Texts and Contexts of Ancient Judaism in Honor of Steven Fraade* (Göttingen, 2017), 487–508;
Ranon Katzoff, *On Jews in the Roman World: Collected Studies* (Tübingen 2019), 149–154; I.

יחידה שנייה:

Daube, David. "Civil Law of the Mishnah: The Arrangement of the Three Gates." *Tul. L. Rev.* 18 (1943).

H. Lapin, 'Early rabbinic civil law and the literature of the Second Temple period', *Jewish studies quarterly*, 2 (1995), pp. 149–183

Yair Furstenberg, 'The Rabbinic Movement from Pharisees to Provincial Jurists,' *Journal for the Study of Judaism*, 54 (2023).

Rosen-Zvi, 'Rabbis as Nomikoi? Questioning a New Paradigm: A Response to Yair Furstenberg', *Journal for the Study of Judaism* 55 (2023), 1–13.

N.B. Dohrmann, 'Roman Civil Jurisdiction, Nezikin, and Rabbinic Professionalization in the Second Century: A Response to Yair Furstenberg,' *Journal for the Study of Judaism*, 55 (2023), 57–64.

י' פורסטנברג, 'מספרות ההלכה הקדומה לחוק הרומי: לתולדות התהוותם של פרקי בבא מציעא', תעודה, לא (תשפ"א), 574–541.

יחידה שלישית:

י' פורסטנברג, 'מעמד השומרונים בהלכה התנאית על רקע תפיסת האזרחות הרומית', ציון, פב (תשע"ז), עמ' 157–192
Y. Wilfand, 'Did Roman Treatment of Freedwomen Influence Rabbinic Halakhah on the Status of Female Converts in Marriage?,' *The Journal of Legal History*, 40 (2019), 182–202;

י' וילפנד, "הגר שניתגיירו בניו עמו: אזרחים חדשים וילדיהם בחוק הרומי וגרים וילדיהם בהלכה התנאית", ציון, פד (תשע"ט), עמ' 461–445

Orit Malka and Yakir Paz, 'In Civitate: Captivity and Inheritance in Tannaitic Halakha in Light of Roman Law', *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Romanistische Abteilung*, 141 (2024), 29–60.

Yair Furstenberg, 'Rabbinic Evidence for the Spread of Roman Legal Education in the Provinces,' *Law and History Review*, 42 (2024), pp. 713–34.

יחידה רביעית:

י' פורסטנברג, 'מתחרות להשתלבות: דיני אומות העולם במשנת החכמים על רקע הקשרה הרומי', דיני ישראל, לב (תשע"ח), עמ' 58–21

י' פורסטנברג, 'קניין וחזקה: ההלכה התנאית בין הקשרים משפטיים משתנים', שנתון המשפט העברי, לג (תשפ"ה), עמ' 425–381

R. Kleinman, 'Delivery of Keys (Traditio Clavium) as a Mode of Acquisition: Between Jewish and Roman Law', *JEWISH LAW ASSOCIATION STUDIES*, 16 (2007), 123-135.

א' שרלו, תולדות הלכות גזל ואבדה בתורת התנאים, עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית תשפ"ד

יחידה חמישית:

אשר גולאק, השטרות בתלמוד: לאור הפפירוסים היווניים ממצרים ולאור המשפט היווני והרומי, (1994) Katzoff, Ranon, and David Schaps, eds. *Law in the Documents of the Judaean Desert*. Vol. 96. Brill, 2021.

A. Radzyner, "hoda'ot ve-halva'ot, (admissions of liability and loans)", in: D. Dueck, D. Schaps, U. Yiftach-Firanko (eds.), *When West Met East: The Encounter of Greece and Rome with the Jews, Egyptians, and Others* (Triest, 2017) 179-207.

יחידה שישית:

B.S. Jackson, 'Liability for Animals: An Historico-Structural Comparison', *Revue internationale de Sémiotique juridique*, 24 (2011), pp. 259–289

יחידה שביעית:

א' שרלו, תולדות הלכות גזל ואבדה בתורת התנאים, עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית תשפ"ד

חומר נוסף:

ר' ירון, מחקרים במשפט רומי, ירושלים תשי"ח

B.S. Jackson, *Essays in Jewish and comparative legal history* (Leiden, 1975)

C. Carmichael (ed.), *Collected works of David Daube*, Vol. 1, (Berkeley, 1992)

J.M. Harris, 'Fitting In or Sticking Out: Constructs of the Relationship of Jewish and Roman Law in the Nineteenth Century,' in Hayim Lapin and Dale Martin (eds.), *Jews, Antiquity and the Nineteenth Century Imagination* (Bethesda. Md, 2003).

C. Hezser (ed.), *Rabbinic Law in Its Roman and Near Eastern Context* (Tübingen, 2003).

K. Berthelot, *Jews and Their Roman Rivals: Pagan Rome's Challenge to Israel* (Princeton, 2021), 276–85.

Martin Goodman, *State and Society in Roman Galilee, AD 132-212* (Totowa NJ, 1983), 127, 160;

S. Schwartz, *Imperialism and Jewish Society: 200 BCE to 640 CE* (Princeton 2001);

Hayim Lapin, *Rabbis as Romans: The Rabbinic Movement in Palestine, 100–400 CE* (Oxford 2012).

Natalie B. Dohrmann and Annette Y. Reed (eds.), *Jews, Christians, and the Roman Empire: The Poetics of Power in Late Antiquity* (Philadelphia 2013).

Katzoff, Ranon. *On Jews in the Roman world: collected studies*. Vol. 179. Mohr Siebeck, 2019.